

Marianna D. Birnbaum

Židov u lišću

Čovjekoliki majmuni, kao inferiorni „dvojnici“, koriste se u umjetnosti više od tisuću godina. Kao što je poznato, simbolične vrijednosti pridavane brojnim životinjama uglavnom proizlaze iz bestijarija. U židovsko-kršćanskoj tradiciji, sve od Edenske zmijske pa do Abrahamova ovna i životinja koje simboliziraju evanđeliste, životinje su odigrale značajnu ulogu. Iako čovjekoliki majmun i druge majmunske vrste nisu bile domicilne životinje u Palestini – čak je i hebrejska riječ *kof* (majmun) posuđenica iz tamilskog jezika – prikazi se majmuna često javljaju u vegetabilnoj ornamentici na drvorezima ili grafičkim listovima, referirajući na pad Adama i Eve. U pojedinim primjerima kasnosrednjovjekovne literature prikazuju se kako hine da su svećenici koji služe misu ili slično. Tijekom renesanse majmuni su često prikazivani kako obavljaju svakodnevne poslove. U «majmunskim pričama» putujući trgovci, koji su uglavnom bili Židovi, prikazivani su kao čovjekoliki ili drugi majmuni. Stoga, u ovom tekstu, razlikujem tri kategorije:

- prikazi majmuna koji imitiraju čovjekovo ponašanje (naglasak je na imitiranju)
- „hibridni“ prikazi u kojima dolazi do miješanja imitacije i interpretacije
- prikazi majmuna koji simboliziraju „Židove kao takve“, s naglaskom na njihovo odbijanje kršćanskih učenja i iskustava.

Ovaj tekst pokušava pokazati kako je kršćanska (antižidovska) maštarija majmunima dodijelila posebnu ulogu. Upravo majmun, biće ispod ljudske razine i nečisto, *naturae degenerantis homo*, budući da nije humaniziran krštenjem, postaje vrag ili Židov. Dosljednost takvog simbolizma u prikazima renesanse, u kojima se majmuni pojavljuju na freskama i slikama te u iluminiranim rukopisima, govore u prilog ovoj tezi.

Prijevod s engleskoga: Anja Grgić